

Nr 574

Av herr **Hedlund m. fl.**, om en samordning av pågående arbete på samhällsplaneringens område.

(Lika lydande med motion nr 489 i Första kammaren)

Samhällsplaneringens problem har på senare tid tilldragit sig en alltmer ökad uppmärksamhet. Den sedan länge pågående uttunnningen av befolkningen på landsbygden, särskilt i vissa områden, samt den samtidiga tillväxten av storstadsområdena har främst aktualiserat dessa problem. Dock har även andra omständigheter bidragit till att aktualisera dem. Det sker ett omfattande planeringsarbete inom skilda områden av den samhälleliga verksamheten, men någon verklig samordning av alla dessa planläggningar förekommer inte. Arbetsmarknadsstyrelsen arbetar med planläggning av näringslivets lokalisering, lantbruksstyrelsen har att leda rationaliseringsverksamheten inom jordbruket, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gör upp planer för utbyggnaden av vägnätet, medicinalstyrelsen och med denna samarbetande organ planlägger den framtida sjukvårdsorganisationen, skolöverstyrelsen arbetar med utformningen av skolorganisationen, främst i fråga om de allmänbildande skolorna, överstyrelsen för yrkesutbildning och en rad fackämbetsverk har motsvarande uppgifter i fråga om yrkesutbildningen, bostadsstyrelsen har ansvaret för planläggningen av bostadsbyggandet o. s. v. Exempler skulle kunna mångfaldigas, men det torde räcka med vad som redan anförts. Härtill kommer att ett flertal statliga utredningar är sysselsatta med problem, som ingår i det samhälleliga planeringsarbetet. De har att dra upp riktlinjer eller framlägga mera utformade förslag till lösningar av dessa, som sedan kan läggas till grund för ämbetsverkens detaljplaneringar eller direkta åtgärder för att främja bestämda ändamål.

Någon för alla politiska meningsriktningar gemensam målsättning för samhällsutvecklingen kan av naturliga skäl inte uppställas. Varje meningsriktning har sin uppfattning om vart samhällsutvecklingen bör leda, även om åsikterna på vissa punkter kan sammanfalla. Därav följer också, att uppfattningarna växlar om i hur hög grad samhället genom sina organ bör planera och söka styra samhällsutvecklingen. På vissa håll vill man kanske gå rätt långt i detta hänseende medan man på andra håll vill ge större utrymme åt enskilt initiativ och rörelsefrihet. Eftersom vi i vårt land har ett blandat ekonomiskt system — statlig, kommunal, kooperativ och privat

företagsamhet förekommer sida vid sida — är det uteslutet att renodla ytterlighetsståndpunkter i fråga om inställningen till samhällets planeringsåtgärder. Lika litet som samhället i detalj kan planera och styra samhällsutvecklingen, lika litet kan vi överlämna denna helt åt de fria krafternas spel. Samhällsplaneringen måste utformas som en medelväg mellan dessa ståndpunkter.

Samhällsplanering har väl i större eller mindre omfattning förekommit i alla tider, men just i vår tid är den nödvändigare än någonsin. Den snabba tekniska och ekonomiska utvecklingen med alla dess följdverkningar på skilda områden kräver att det blir konsekvens och sammanhang i de åtgärder samhället vidtar. Man kan vidga perspektivet ytterligare och säga, att det är nödvändigt att det blir konsekvens och sammanhang också i hela samhällsutvecklingen. Detta går inte med mindre än att det allmänna — i första hand staten, men även landsting och kommuner — genom samordnade åtgärder i viss mån söker leda densamma. Målsättningen för det allmännas åtgärder måste vara, att de personella och ekonomiska resurser vi förfogar över i vårt land får en sådan användning, att den gagnar samhället som helhet taget.

Så är inte fallet nu. Låt oss, för att illustrera våra tankegångar, återvända till problemet om landsbygdens avfolkning och storstadsområdenas tillväxt. Denna folkomflyttning innebär, att stora investeringar måste göras i stadsområdena för byggande av bostäder, skolor, sjukhus, anstalter för åldrings- och barnavård, för interna kommunikationer, för genomfartsleder runt städerna, för genomgångstrafik, för skyddsrumbyggen m. m. För de bygder, som får se sin befolkning uttunnas medför folkomflyttningen, att bostäder och skolor får stå tomma, att detaljhandelsföretag förlorar sin kundkrets, att skatteunderlaget minskar, att utglesningen medför sämre service i fråga om post, telefon och kommunikationer med allmänt minskad trivsel som följd. Folkomflyttningen från landsbygd och mindre tätorter till storstadsområdena ger alltså upphov till kapitalförstöring i stor skala i glesbygderna och kräver för storstadsområdenas del lika betydande nya kapitalinvesteringar. Får denna befolkningsrörelse fortsätta kan resultatet till sist bli att storstadsområdena inte blir funktionsdugliga på ett sådant sätt, som borde vara eftersträvansvärt med hänsyn till de människor, som bor där. Bilismen kommer så småningom att skapa problem av den art, att man har anledning att fråga sig, om de över huvud taget kan lösas. Vad tjänar det till att förkorta arbetstiden och öka fritiden, om människorna måste använda både en och två timmar per dag för att komma till sin arbetsplats och lika lång tid för att resa hem igen? De behöver kanske också använda många timmar för att komma ut till friluftsområden för rekreation och återhämtning efter arbetet. Det kan inte heller vara riktigt att bygga allt högre och högre bostadshus och göra avståndet mellan modern i hemmet och barnen på lekplatsen allt längre och besvärligare, för att nu inte

tala om vilka risker för barnens hälsa som uppstår, när modern dagligen har förvärvsarbete utom hemmet och inte kan ägna sig åt vården av barnen. Om det också skulle förhålla sig så, att det är ekonomiskt fördelaktigare att bygga höghus än villor och småstugor, så kan den förstnämnda bebyggelseformen i längden komma att visa sig mycket dyrare för samhället genom denna boendemiljös ogynnsamma inverkan på människornas fysiska och psykiska hälsa.

Den befolkningsomflyttning, som nu äger rum, förhindrar en riktig och ändamålsenlig användning av samhällets resurser. Enligt vår mening bör den samhällsplanering, som sker i olika sammanhang, intensifieras och samordnas i syfte att få till stånd en dylik ändamålsenlig användning. Samhällsplaneringen måste i första hand inriktas på att söka bättre skapa balans i fråga om befolkning, bebyggelse och sysselsättning mellan å ena sidan de nuvarande glesbygderna och å den andra sidan större städer och andra tätorter. För att detta mål skall kunna uppnås krävs oundgängligen samordning såväl av själva planläggningsarbetet som av de beslut och åtgärder av statsmakterna och vederbörande myndigheter, som blir en följd av de uppgjorda planerna. Planering i fråga om lokalisering av företag, rationaliseringsåtgärder inom näringslivet, bostadsbebyggelse, kommunikationer, undervisning och utbildning av skilda slag, utbyggnad av sjukhusväsendet och inrättande av anstalter för social vård m. m. måste samordnas, så att inte åtgärder på ett område kommer att direkt motverka åtgärder på ett annat. Givet är också, att näringspolitiken, skattepolitiken, penningpolitiken, kreditgivningen åt näringslivet, kraftförsörjningen m. m. likaså måste samordnas med planeringen på de områden, som vi här ovan angett.

Vi är väl medvetna om att en sådan samordning av samhällsplaneringen som vi här avser utgör ett invecklat och svårlöst problem därför att så många myndigheter, institutioner och utredningsorgan är engagerade i densamma. Samordningsproblemet kan endast lösas genom Kungl. Maj:ts försorg. Riksdagen bör fördenskull enligt vår mening hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbeta riktlinjer för hur den nämnda samordningen så småningom skall kunna komma till stånd samt förelägga riksdagen desamma. Som ett viktigt led i dessa samordningssträvanden måste ingå samråd mellan de olika statliga kommittéer, som nu har att utföra mera omfattande och principiellt betydelsefulla utredningar på samhällsplaneringens område. Bland sådana utredningar må nämnas 1960 års jordbruksutredning, kommittén för näringslivets lokalisering, bostadsbyggnadsutredningen, 1953 års trafikutredning m. fl. Vidare erfordras samråd, måhända i organiserade former, med de centrala ämbetsverk, som har att syssla med samhällsplanering. Vi har i inledningen till denna motion angivit en del av de ämbetsverk, som här kommer i fråga. Det måste givetvis ankomma på Kungl. Maj:t att sörja för att dylikt samråd och samarbete kommer till stånd.

Med hänvisning till vad som sålunda anförts får vi hemställa,
att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbeta riktlinjer för åstadkommande av en samordning av det arbete på samhällsplaneringens område, som utföres av myndigheter och statliga utredningar, och därvid beakta de synpunkter, som framförts i motionen, särskilt vad det gäller frågan om att skapa bättre balans mellan å ena sidan glesbygderna och å den andra sidan de stora tätorterna, samt därefter underställa riksdagen dessa riktlinjer.

Stockholm den 26 januari 1961

Gunnar Hedlund

Lars Eliasson
i Sundborn

Nils G. Hansson
i Skegrie

Harald Larsson
i Hedenäset
